

מדינת ישראל
משרד העלייה והקליטה
Ministry of Aliyah and Immigrant Absorption
שירות הרווחה

כ"ג/חשוון/תשע"ז
24/11/2016

מאת: שרה כהן, מנהלת שירות הרווחה

הנדון: חוות דעת לעניין התקשרות עם עמותת אפשר לצורך הפעלת התוכנית "מתבגרים בעלייה"

לשנת 2017

1. משרד העלייה והקליטה מעוניין להתקשר עם עמותת אפשר לצורך הפעלת תוכנית "מתבגרים בעלייה" - תוכנית התערבות רגישת תרבות המכוונת למניעת שימוש לרעה באלכוהול (ובסמים) בקרב בני נוער עולים ובמקביל עם הוריהם של בני הנוער הנוטלים חלק בתוכנית.
2. התוכנית כוללת סדרה של 25 מפגשים כדלקמן:
15 מפגשים לבני נוער + 2 מפגשים לפעילויות חווייתיות
7 מפגשים נפרדים להורים + 4 מפגשי הכנה המיועדים לגיוס ההורים ולביקורי בית.
3 מפגשים משותפים לבני הנוער ולהוריהם.
התוכנית מבוססת על הפעלת 2 מנחים בקו (CO). מנחה אחד מקבוצת המוצא ודובר שפת העולים המשתתפים בתוכנית ומנחה מתחום ההתמכרויות במומחיות בנושא האלכוהול.
3. תוכנית "מתבגרים בעלייה" מיצבה את מודל הפעלתה על 3 צירים השלובים זה בזה:
א. ידע ומידע בנושא אלכוהול וסמים - שבבסיסו הקניית ידע על ההשפעות הנזקים והסכנות הטמונים באלכוהול ובסמים.
ב. העצמה והגברת תפיסת המסוגלות האישית - בדגש על הזהות והדימוי העצמי, הזהות כבן תרבות מוצא וכישראלי, מיקוד שליטה פנימי ורכישת כלים להתמודדות עם לחץ חברתי ביחס לדפוסי שתייה והכרה ביכולת הבחירה וניהול החיים.
ג. הקשר שבין בני נוער לבין הוריהם - התוכנית פועלת להעלאת חשיבות המעורבות והאחריות של ההורים בחיי ילדיהם וחיזוק הקשר בין ההורים לילדיהם.
התכנית התגבשה מתוך ההבנה כי בקרב חלק מבני הנוער אלה קיימים דפוסי התנהגות שליליים הקשורים לשתיית אלכוהול, ובמידה מועטה יותר - לשימוש בסמים. במטרה למנוע התנהגויות מסוג זה, התכנית פועלת לחיזוק התפיסה העצמית ותחושת המסוגלות של בני הנוער ושל הוריהם ולחיזוק הקשר בין ההורים לילדיהם, לצד הקניית ידע על ההשפעות והסכנות שבשימוש בסמים ובאלכוהול.

קרית בן גוריון, רח' קפלן 2 ירושלים 91950, טל' 02-6752744, פקס 02-6750323

שער הממשלה: www.gov.il

כתובתנו באינטרנט: www.moia.gov.il

מדינת ישראל
משרד העלייה והקליטה
Ministry of Aliyah and Immigrant Absorption
שירות הרווחה

הנחת היסוד בתכנית היא כי חיזוק הכוח הפנימי של בני הנוער יגביר את כושר עמידתם בפני לחצים, בהם שימוש באלכוהול ובסמים. לצורך כך, מפעילה התכנית קבוצות קטנות (10-15 משתתפים) של בני נוער מכל ארצות המוצא: עולים מחבר העמים, אתיופיה, צרפת, ארה"ב, בני המנשה בגילאי 12-19, המתכנסות לכ-25 מפגשים. שני מנחים מטעם התכנית מעבירים לבני הנוער תכנים מגוונים בנושאים הקשורים לשימוש באלכוהול ובסמים, להעצמה ולמסוגלות אישית ולחיזוק הקשר בינם ובין הוריהם. במקביל, מעבירים מנחי התכנית מספר מפגשים גם להורי בני הנוער וכשלושה מפגשים משותפים לבני הנוער ולהוריהם.

4 מטרות התוכנית:

- ★ הפחתת התנהגויות סיכון תוך חיזוק האמונה של בני הנוער בעצמם, וביכולתם לבחור כיצד ייראו חייהם
- ★ פיתוח מודעות אישית והגברת מוקד שליטה פנימי בקרב בני נוער עולה
- ★ חיזוק היכולת ההורית על-ידי הקניית דרכי חינוך המותאמות לגיל ההתבגרות בארץ
- ★ חיזוק הקשר בין בני הנוער להוריהם
- ★ חיזוק הזהות האישית מתוך הקשר לתרבות המוצא
- ★ יצירת מודעות בקרב בני הנוער והוריהם להשפעות השימוש בסמים, ובמיוחד באלכוהול.

5. מדדי הצלחה

" יותר שליטה עצמית בנוגע לשתיית אלכוהול "

- ★ מחויבותם של בני הנוער המשתתפים – הגעה על חשבון זמנם הפנוי ומרצונם לפעילות
- ★ שינוי עמדות בקרב הנערים וההורים לגבי סמים ואלכוהול
- ★ כלים להתמודדות עם מצבים חברתיים בהם יש אלכוהול/סמים
- ★ כלים להתמודדות עם מצבים שונים: אלימות, גזענות, אפליה, לחץ חברתי.
- ★ הפחתת התנהגות סיכונית.
- ★ המשך קשר טיפולי במידת הצורך אצל עו"ס בקהילה.
- ★ שינוי האווירה המשפחתית ומתן כלים לפתרון בעיות וקונפליקטים בקשר עם ילדיהם

קרית בן גוריון, רח' קפלן 2 ירושלים 91950, טל' 02-6752744, פקס 02-6750323

שער הממשלה: www.gov.il

כתובתנו באינטרנט: www.moia.gov.il

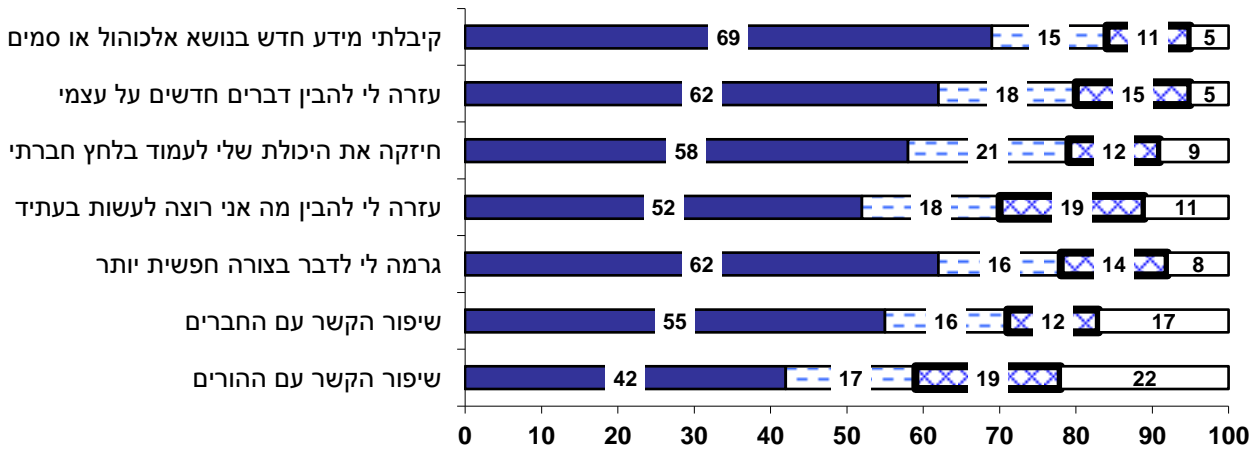
מדינת ישראל
משרד העלייה והקליטה
Ministry of Aliyah and Immigrant Absorption
שירות הרווחה

6. למיטב ידיעתי עמותת אפשר היא העמותה היחידה המסוגלת כיום להפעיל את התוכנית באורח המקצועי הנדרש ע"י המשרד מטעמים הבאים:
- עמותת אפשר פיתחה את דגם העבודה בשיתוף עם משרד העלייה והקליטה ומשרד הרווחה, בהבניה על בסיס רגישות תרבותית וכשירות תרבותית ותוך התאמה למאפיינים הדיפרנציאליים של אוכלוסיות העולים.
  - במהלך הפעלת התוכנית נבנו תפיסות עבודה המותאמות לעולים יוצאי תרבויות שונות על בסיס התפתחות מצבי הצורך בקרבם, כך שהעמותה היום פועלת עם מגוון רחב של קבוצות מוצא בתוכם, יוצאי חבר העמים, יוצאי אתיופיה, בני המנשה, יוצאי צרפת ויוצאי מדינות דוברות אנגלית.
  - עמותת אפשר היא העמותה היחידה היכולה להוכיח התמקצעות ספציפית בנושא מניעה וטיפול בבעיית השימוש באלכוהול והפעלה של מרכזי טיפול ייעודיים בתחומי שימוש באלכוהול.
  - עמותת אפשר היא העמותה היחידה אשר הפעילה עד כה את התוכנית במקביל בקרב בני נוער והוריהם של בני הנוער בתוכנית. מרבית התוכניות הקיימות כיום מכוונות בנפרד לבני הנוער או להורים בנפרד ואינן מצליחות לקיים מהלך התערבות ארוך טווח במקביל בקרב בני הנוער והוריהם. כמו כן תוכניות נוספות מתייחסות לתחום ההתמכרויות באופן כוללני ללא יכולת להציג מכוונות וידע מקצועי מוכח גם באופן ספציפי לנושא האלכוהול כנושא מרכזי.
  - עמותת אפשר היא היחידה המסוגלת להוכיח קיומם של מחקרי הערכה של התוכנית המבוססים על ניסיונם המקצועי בתחום הטיפול בנפגעי האלכוהול (שני מחקרים עד כה), כמו גם הוצאת חומרי תורה כתובים בנושא שילוב הורים בתוכניות מניעת אלכוהול בקרב נוער עולה.
  - בשנת 2009 פורסם מחקר מטעם מכון ברוקדייל אשר בדק את השפעת התוכנית על המשתתפים בשלושת תחומי תוכן מרכזיים המקבילים ליעדים שהתכנית הציבה לעצמה, וסביבם נעות הפעילויות השונות:
  - **תרשים 2: תרומת התכנית למשתתפים בה, לפי דיווח בני הנוער (באחוזים)***

מדינת ישראל
משרד העלייה והקליטה
Ministry of Aliyah and Immigrant Absorption
שירות הרווחה

■ לא הייתי צריך □ במידה מועטה/בכלל לא ■ במידה בינונית □ במידה רבה/רבה מאוד ■

4

הקניית ידע בנושא סמים ואלכוהול - רוב בני הנוער (84%) חשים כי התכנית סיפקה להם במידה רבה מידע חדש לגבי אלכוהול וסמים, וכי התכנית הביאה לשינוי בדפוסי ההתנהגות הקשורים לשימוש באלכוהול. רוב בני הנוער ציינו תרומה זו במידה רבה או רבה מאוד. רק בודדים (5%) ציינו כי, לתחושתם, הם לא היו זקוקים למידע בנושא. ממצאים אלה מחזקים את חשיבות המענה שנותנת התכנית לצורך של בני הנוער בקבלת מידע בנושא.

העצמה והגברת מסוגלות אישית - תחום זה הנו המרכזי ביותר בהפעלת התכנית, מתוך התפיסה כי שימוש באלכוהול ובסמים הנו תסמין של הערכה עצמית נמוכה ושל תפיסות שליליות. בעיני בני הנוער, התכנית הביאה לשינויים משמעותיים בתפיסות העצמיות שלהם. לדוגמה, 80% מבני הנוער ציינו כי התכנית עזרה להם להבין דברים חדשים על עצמם, 79% ציינו כי התכנית חיזקה את היכולות שלהם לעמוד בלחץ חברתי ו-70% ציינו כי התכנית עזרה להם להבין מה הם ירצו לעשות בעתיד. בכל הנושאים הללו, רוב בני הנוער ציינו תרומה רבה או רבה מאוד.

חיזוק הקשר בין בני הנוער להוריהם - התכנית משקיעה משאבים רבים בעבודה עם ההורים ובמפגשים משותפים לבני הנוער ולהוריהם על-מנת לחזק את הקשר ביניהם. פחות ממחצית בני הנוער (59%) ציינו כי התכנית שיפרה את הקשר שלהם עם הוריהם, רובם במידה רבה. כחמישית (22%) אמרו כי הם לא היו זקוקים להתערבות לצורך חיזוק הקשר עם ההורים.

קרת בן גוריון, רח' קפלן 2 ירושלים 91950, טל' 02-6752744, פקס 02-6750323

שער הממשלה : www.gov.il

כתובתנו באינטרנט : www.moia.gov.il

מדינת ישראל
משרד העלייה והקליטה
Ministry of Aliyah and Immigrant Absorption
שירות הרווחה

מתשובות בני הנוער עולה כי הם חשים הערכה רבה למנחים בתכנית, כי למנחים אכפת מהם (93% מבני הנוער דירגו זאת "במידה רבה") וכי המנחים מקשיבים להם ומסייעים להם בפתרון בעיות יום-יומיות. בסיכום המחקר ציינו החוקרים כי התוכנית נותנת מענה לצרכים משמעותיים של בני הנוער והוריהם כמו גם הזדמנות לשוחח על הקשיים, מפגש עמיתים סביב נושאים מעולמם, ידע וחיזוק אישי.

★ בשנת 2012 זכתה רכזת התוכנית בפרס "אשלים" לחדשנות בפיתוח תוכניות התערבות בקרב בני נוער בסיכון.

לאור נתונים אלו אני ממליצה לאשר את ההתקשרות עם עמותת אפשר כספק יחיד לצורך הפעלת תוכנית "מתבגרים בעלייה" בקרב בני נוער עולים והוריהם המגיעים מארצות מוצא שונות.

בברכה,

שרה כהן, עו"ס
מנהלת שירות הרווחה

מדינת ישראל
משרד העלייה והקליטה
Ministry of Aliyah and Immigrant Absorption
שירות הרווחה